

* * *

„Oberschlesisches Jahrbuch” 16/17 (2000/2001), Stiftung „Hans Oberschlesien” (wyd.), Peter Chmiel (red.), Palatina Verlag, Ratingen–Hösel 2002, Göttingen, 339 ss., ISBN 3-932608-52-6, ISSN 0930-6978.

Kolejny 16/17 już tom rocznika „Oberschlesisches Jahrbuch” wydany został z myślą o uhonorowaniu tysięcznej rocznicy diecezji śląskiej we Wrocławiu. Redaktorem głównym tomu jest dr Peter Chmiel. Zawdzięczać mu należy, że okolicznościowe życzenia i wprowadzenia napisali ze strony niemieckiej ks. kard. Joachim MEISNER, pochodzący z Leśnicy podwrocławskiej, oraz duszpasterz katolików pochodzących z diecezji wrocławskiej w Niemczech ks. protonatiusz apostolski Win-

fried KÖNIG, zaś ze strony polskiej metropolita katowicki ks. abp Damian ZIMONĆ i biskup opolski ks. abp Alfons NOSSOL. Podkreślają związek Ziemi Śląskiej i jej kultury z chrześcijaństwem, obecność Krzyża i świętych w dziejach tej krainy. Niedawno kreowany kardynał śląskiego pochodzenia, ks. prof. Leo SCHEFFCZYK, zamieścił relację z drugiego powojennego spotkania teologów śląskich w Niemczech Zachodnich w 1946 r.

I ten tom zawiera, jak poprzednie, kilka podstawowych działów: studia i artykuły, obszerny dział recenzji, informacje o życiu grup górnośląskich oraz ważny dział biograficzny.

Dział studiów otwiera krótki przegląd tysiącletniej historii diecezji wrocławskiej pióra P. Chmiela. Dzieje chrześcijaństwa na ziemi Opolan i Gołuszcyców zaczyna od motywu wybitnie rocznicowego, bo brak jakichkolwiek przesłanek historycznych, które by go potwierdzały: od wskazania na możliwość pracy na tych ziemiach uczniów św. METODEGO. Najstarszym budynkiem kościelnym naszej ziemi byłaby rotunda Św. Mikołaja w Cieszynie. Jako znamienne cechy Górnego Śląska wymienia: (1) powrót do katolicyzmu prawie w całości (poza częścią Cieszyńskiego i Kluczborskiego) po załamaniu kościelnym w okresie reformacji oraz (2) zachowanie dialektu języka polskiego przez ludność na wschód od linii Skorogoszcz – Biała Prudnicka, gdzie były jedynie enklawy niemieckie (np. Bielsko, Szywałd, a od XIX w. wielkie miasta Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego). Słusznie autor podkreśla ważny element charakteryzujący pracę duszpasterską księży śląskich, na który i biskupi wrocławscy stale zwracali uwagę: potrzebę zachowania przez duchowieństwo neutralnej postawy politycznej, wykazywali też biskupi stałą i wielką troskę o dostosowywanie języka duszpasterstwa do potrzeb wiernych, a nie do życzeń aktualnej władzy politycznej.

Znajdujemy w tomie kilka tekstów autorów żyjących i pracujących w Polsce, co świadczy o woli szerokiej współpracy *Stiftung Haus Oberschlesien* i o podtrzymywaniu kontaktów naukowych ze środowiskami polskimi, koniecznych wobec kurczenia się kadry ludzi zainteresowanych problematyką śląską w Niemczech; może to redakcji zapewnić stały dopływ materiałów śląskich. Jest więc przyczynek Jana DRABINY z Uniwersytetu Jagiellońskiego o kontaktach książąt cieszyńskich ze Stolicą Apostolską w XIV/XV w. — szczegóły wydobyte z Archiwum Watykańskiego. Ciekawy tekst podała do druku w oryginale łacińskim i tłumaczeniu niemieckim prof. Joanna ROSTROPOWICZ z Uniwersytetu Opolskiego — elegię na śmierć księcia MIKOŁAJA II w 1497 r. w Nysie napisaną przez Kaspra FUSCINUSA (BRAUNA) — rektora nyskiej szkoły parafialnej w latach 1498–1500; niestety Fuscinus nie podał żadnych szczegółów o wydarzeniu, którego może był świadkiem, a na pewno dobrze je znał, poprzestając na ogólnym pouczeniu o niepewności losów ludzkich. Ks. Romuald RAK, emerytowany prof. KUL, napisał o świętych i błogosławionych górnośląskich od średniowiecza aż do ostatnio przez papieża JANA PAWŁA II beatyfikowanych męczenników II wojny światowej. Rozwinął ten temat ks. J. MYSZOR

z Uniwersytetu Śląskiego biograficznym szkicem o ks. Emilu SCHRAMKU, a pokrewny podjął też ks. J. GIELA (już spoza autorów z Polski), który przedstawił ks. Jana CHRZĄSZCZA jako historyka.

Dwa artykuły związane są z postacią ostatniego w czasach niemieckich ordynariusza archidiecezji wrocławskiej, ks. kard. Adolfa BERTRAMA. Ks. prof. Werner MARSCHALL pisze o diecezji w okresie Republiki Weimarskiej, więc w ważnym dla Górnego Śląska okresie plebiscytu, powstań i założenia diecezji katowickiej. Zaś H.-L. ABMEIER zamieścił biograficzne studium o wikariuszach katedry wrocławskiej mianowanych przez kard. Bertrama; było ich 27 w latach 1916–1945. Kilku trzeba imiennie wskazać, bo związani są także z polskimi dziejami kościelnymi: ks. kan. Paweł (Paul) ŁUKASZCZYK, zm. 1950 w Trzebnicy, który obok ks. Franciszka NIEDZBALLI pozostał we Wrocławiu z dawnej kapituły katedralnej; ks. Stanisław WILCZEWSKI, zm. 1980 w Katowicach, przeszedł po plebiscycie do diecezji katowickiej, uczył fonetyki pastoralnej, był pionierem logopedii w Polsce; ks. Teofil BROMBOSZCZ, zm. 1937, biskup pomocniczy w Katowicach od 1934 r.; ks. dr Jan SOSSALLA, zm. 1979, kapłan diecezji opolskiej, proboszcz parafii Bożego Ciała w Miechowicach; ks. Bernard GADE, zm. 1995, proboszcz parafii Racibórz-Ocice, ojciec duchowny w seminarium opolskim 1949–1952; ks. Hubert SIKORA, zm. 1989, proboszcz w Poniszowicach i Stolarzowicach, w 1957 r. wyjechał do Niemiec. Są wreszcie dwa teksty poświęcone pieśni religijnej na Śląsku. Thomas WILHELMI pisze o górnośląskim poecie Macieju (Matthias) Apellesie von LÖWENSTERN, urodzonym w 1594 r. w Prudniku; teksty jego pieśni pisane w wylewnym i podniosłym barokowym tonie poszły szybko w zapomnienie. Prof. Rudolf WALTER omówił wkład Górnego Śląska w muzykę kościelną diecezji wrocławskiej, począwszy od średniowiecza po okresu międzywojenny.

W dziale recenzji Peter Chmiel omówił kilka ważnych dla historii Górnego Śląska polskojęzycznych pozycji, co potrzebne niemieckiemu czytelnikowi, rzadziej znającemu język polski. Przedstawił więc najpierw dwujęzyczną pozycję milenijną *Erbe und Auftrag / Dziedzictwo i posłannictwo*, wydaną pod patronatem ks. Winfrieda Königa, potem książki J. Drabiny *Historia Bytomia* i *Historia miast śląskich* oraz J. Myszora *Historia diecezji katowickiej*. Czytelnik polski z wdzięcznością przyjmie informację o pozycjach niemieckich dotyczących Górnego Śląska, które ukazują się często w niewielkich, mało znanych wydawnictwach: *Der Heimat verpflichtet. Festschrift für Franz-Christian Jarczyk* (1999); K. FUCHS, *Gestaltungskräfte in der Geschichte Oberschlesiens, Niederschlesiens und Sudetenschlesiens* (12 studiów obejmujących czasy od XIII do XX w. poruszających problemy gospodarcze, socjalne i kulturalne); P. NORDBLOM, *Für Glaube und Volkstum. Die katholische Wochenzeitung „Der Deutsche in Polen” (1934–1939) in der Auseinandersetzung mit dem Nationalsozialismus*; G. KOSELLEK, *Reformen, Revolutionen und Reisen. Deutsche Polenliteratur* (recenzent P. Chmiel nazywa pozycję pionierską w zakresie informowanie czytelnika niemieckiego o dziejach literatury polskiej od XVIII w. po dziś).

W ostatniej części tomu, biograficznej — *Würdigungen*, przedstawieni zostali Herbert PATZELT i Horst FUHRMANN z okazji 75-tych urodzin, Eugeniusz KLIN, Horst ECKERT (JANOSCH) oraz Waldemar ZYLLA z okazji 70-tych urodzin, a nadto otrzymali wspomnienia pośmiertne historycy: autor prac o cystersach śląskich Heinrich GRÜGER oraz znawca historii i topografii Śląska austriackiego Elmar SEIDL.

Zamyka tom bibliografia górnśląska za lata 1999 i 2000 (s. 288–300) oraz, co ważne, indeks miejscowości i osób, tak ogromnie ułatwiający korzystanie z każdego tomu „Obeschlesisches Jahrbuch”. Tak więc w ostatnim tomie rocznika górnśląskiego dominuje również historia naszego regionu; bierze się go z pożytkiem do ręki, dostarcza ciekawej lektury i wzbogaca naszą górnśląską historiografię.

Ks. Kazimierz Dola

* * *